

„Orfeu” de Monteverdi

După ce, în martie 1972, Radioteleviziunea ne-a oferit în concert public capodopera tîrzie a lui Claudio Monteverdi *Încoronarea Poppeei* *), iat-o în acest noiembrie 1973 continuînd actul de cultură al prezentării momentelor de răscruce din istoria operei prin programarea, în cadrul „stagiunii lirice”, a lucrării datorită căreia, în 1607, noul gen de teatru muzical, abia creat în perioada anilor 1594—1600, avea să cunoască prima sa reformă: opera *Orfeu* de Monteverdi. După încercările timide ale lui Peri și Caccini, de a reinvia drama antică, Monteverdi realizează aci transformarea hotărîtă a operei în așa-numita „dramma per musica”. În acest scop, el înlocuiește monodia predecesorilor săi printr-un recitativ plin de forță de expresie, subordonînd muzica cerințelor dramaturgiei scenice. Totul servește, într-adevăr acestui scop unic: vocea omenească (uneori cu ornamente de coloratură, alteori fără ele), ca și instrumentele, concepute cu o funcție coloristică extrem de diferențiată, în raport cu situația dramatică. Trăind în perioada mutației stilistice de la sfîrșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, Monteverdi stăpînea deopotrivă stilul polifonic al epocii imediat anterioare și noul stil monodic (Ars nova) al cărui principal exponent era. În felul acesta, opera *Orfeu*, scrisă exact în anii de interferență a celor două stiluri, le cuprinde pe amîndouă (mai ales în paginile corale). Sub numeroase aspecte, dar mai ales sub acela al bogăției conținutului de sentimente și al ogîndirii acestora prin mijloacele specifice ale teatrului liric, *Orfeu* constituie piatra de hotar, de la care se poate vorbi de genul operei în înțelesul modern al termenului. Nu întîmplător unii muzicologi **) stabilesc înrudiri între Monteverdi și Puccini, doi compozitori care — la distanță de trei secole! — au înțeles că trebuie să așeze pe primul plan intensitatea dramatică, transformînd cuvîntul în melodie pe baza muzicalității firești a limbii italiene.

Prezentarea operei lui Monteverdi în instrumentația originală ridică astăzi dificultăți adeseori insurmontabile. Cine poate să procure în zilele noastre toate acele flautini, cornetti, contrabassi da viola, chitarroni, harpa doppia, cetteroni, organi di legno, violini piccoli și altele, care se foloseau la începutul secolului al XVII-lea? Cu eforturi considerabile, asemenea instrumente sînt uneori concentrate — prin împrumuturi din diferite muzee ale lumii — în studioul unei case de discuri doritoare să înregistreze opera cu instrumentația strict autentică. Așa a procedat, de pildă, firma „Telefunken” cînd a înregistrat în 1969 capodopera lui Monteverdi cu formațiile „Cappella antiqua” din Mîinchen și Concentus musicus” din Viena, sub conducerea dirijorului Nikolaus Harnoncourt. În concertele publice se folosesc însă alte versiuni, care apelează la orchestra modernă, completată cu unele instrumente de epocă. În felul acesta s-a prezentat *Orfeu* și de către Radioteleviziunea noastră, utilizîndu-se o prelucrare pentru obișnuita orchestră de studio, cu adăugirea unor instrumente ca blockflöte, viola da gamba,

lăută, clavecin și orgă. Evident că imaginea sonoră s-a îndepărtat de cea autentică. Dar în linii mari scopul a fost atins: opera lui Monteverdi a putut fi urmărită în toată splendoarea ei, de la început pînă la sfîrșit.

Meritul principal îi revine din nou lui Ludovic Baci, același care ne-a prilejuit și audierea *Încoronării Poppeei*, ca și a unei alte opere de Monteverdi, *Întoarcerea lui Ulise în patrie*. Sub conducerea lui, Orchestra de studio a Radioteleviziunii a asigurat, cu o deplină înțelegere stilistică, latura instrumentală a lucrării. O contribuție de seamă a fost adusă de formația camerală a Corului „Gavriil Musicescu” al Filarmonicii din Iași, pregătit de Ion Pavalache cu o remarcabilă muzicalitate. Centrul de greutate al realizării a înclinat însă de partea soliștilor vocali, care au depus eforturi mai mult decît lăudabile pentru studierea partiturilor lor, adeseori de un înalt grad de dificultate. În general, vocile au fost conduse în așa fel, încît tensiunea dramatică s-a obținut fără ca o exaltare dramatică neconformă cu stilul epocii să tulbure țesătura operei. În rolul titular, tenorul englez Nigel Rogers — fost discipol al lui Peter Pears și apoi specializat în domeniul liedului și al oratoriului — a demonstrat din primul moment o concepție plină de noblețe pentru ca, începînd cu actul al III-lea, să ne uimească prin virtuozitatea înfloriturilor de coloratură vocală, îmbinate cu o impresionantă forță de expresie dramatică. Dintre ceilalți soliști vocali — în afară de Emilia Petrescu, ca totdeauna de o înaltă ținută stilistică, în dublul rol Euridice și La musica —, s-au mai remarcat mezzo-soprana Mihaela Mărăcineanu, de asemenea în două roluri (Mesagera și Speranța), ambele cîntate cu voce amplă și temperament dramatic, apoi cuplul tenorilor Szilágyi Zsolt și Vladimir Deveselu, în duete interpretate cu mult rafinament și gust artistic, contra-tenorul Mircea Mihalache, basul Dan Mușetescu, soprana Georgeta Stoleru. A fost o seară care a prilejuit publicului satisfacția de a face cunoștința unei lucrări epocale, atestînd peste secole, geniul lui Claudio Monteverdi, omul care a dat operei noile sale dimensiuni acum mai bine de 350 de ani!

Orchestra de cameră a Radioteleviziunii

Iată un titlu mai potrivit decît acela — mult prea lung și prea complicat — de „Orchestra de cameră a Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii”, pe care l-a adoptat formația constituită, în cursul stagiunii trecute, din instrumentiști tineri, dornici să activeze deopotrivă în noul colectiv cameral și în orchestra mare simfonică. După un prim concert, susținut în aprilie 1973 mai mult cu acompaniamente de lucrări concertante, ansamblul s-a prezentat din nou în fața publicului, de această dată cu un program Händel — Mozart, cuprinzînd — alături de două concerte instrumentale — cîteva piese simfonice propriu-zise. La pupitru s-a aflat iarăși Petre Bocotan, inițiatorul și animatorul formației, care a vădit încă de la primul concert reale însușiri dirijorale și mai cu seamă bun gust muzical, educat pe parcursul îndelungatei sale activități ca oboist în Orchestra simfonică a Radioteleviziunii.

*) A se vedea revista MUZICA nr. 4 din aprilie 1972.

**) A se vedea „Claudio Monteverdi” de Marianne Păndi, Editura muzicală, 1963, pag. 62.